

گفت‌وگو با سید
امیر هاشمی،
مسئول کمیته علمی
و مهدی مختاری
رئیس هیئت
انتخاب جشنواره
فیلم رشد

چهلمین جشنواره

احسان هوشیار

اشاره

جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزشی در سال ۱۳۴۲ آغاز به کار کرد و پس از انقلاب اسلامی با عنوان «جشنواره بین‌المللی فیلم رشد» هم‌چنان ادامه یافت. شما آگهی برگزاری چهلمین دوره آن را در پشت جلد شماره ۲ این مجله مشاهده کردید. جشنواره چهلیم در شامگاه جمعه هفتم آبان ماه ۸۹ طی مراسمی در سینما فلسطین تهران آغاز به کار کرد و تا جمعه ۱۴ آبان به کار خود ادامه داد. بنا به اظهارات آقای حمیدرضا کفاش، دبیر جشنواره (و معاون سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی) در جشنواره امسال علاوه بر ایران، کشورهای فرانسه، آلمان، انگلستان، سوئد، نروژ، فنلاند، آمریکا، کانادا، هلند، استرالیا، اسپانیا، هند، آفریقای جنوبی، لهستان، مجارستان، مکزیک، بلژیک، بلاروس، کره، هنگ کنگ، صربستان، ونزوئلا، پرتغال، اتریش، لتونی، یونان، لبنان، پرو و کلمبیا شرکت کردند. آمار فیلم‌های رسیده و انتخاب شده نیز از سوی آقای کفاش به این شرح اعلام شد: فیلم ایرانی: ۱۰۰۱ فیلم (۷۳۷ فیلم آزاد، ۷۲ فیلم از سوی فرهنگیان، ۱۹۲ فیلم از سوی دانش‌آموزان) و فیلم‌های خارجی ۳۵۷ فیلم (۳۲۵ فیلم آزاد و ۳۲ فیلم دانش‌آموزی) که جمعا ۱۳۵۲ فیلم می‌شود.

به مناسبت برگزاری چهلمین جشنواره، نشریه‌ای در میان حاضران و مدعوین توزیع شد که در آن ابعاد مختلف جشنواره مورد بحث و گفت‌وگو قرار گرفته بود که از جمله مطالب قابل توجه در آن، یکی گفت‌وگو با آقای مهدی مختاری رئیس هیئت انتخاب جشنواره و گفت‌وگوی دیگر با آقای امیر هاشمی مسئول کمیته علمی جشنواره بود. نظر به این که نشریه مزبور در تعداد بسیار محدود و فقط برای شرکت‌کنندگان در مراسم اختتامیه در نظر گرفته شده بود و دسترسی به آن برای همگان فراهم نبود، ما متن دو گفت‌وگو مزبور را برای آگاهی علاقه‌مندان به جشنواره فیلم‌های رشد از نظر تان می‌گذرانیم.

رشد

سینمای آموزشی
یک واقعیت و
نیاز است و باید
به آن وفادار
باشیم و بگردیم به
دنبال شاخص‌ها
و معیارهایی که
این نوع سینما را
تعریف کند

فرهنگی خودمان بدھیم که سینمای آموزشی یک واقعیت و نیاز است و باید به آن وفادار باشیم و بگردیم به دنبال شاخص‌ها و معیارهایی که این نوع سینما را تعریف کند.

اما برنامه‌هایی که ما برای کمیته علمی می‌توانیم مدنظر قرار دهیم، فقط به این یک هفته جشنواره بسنده نمی‌کند، بلکه برنامه‌های کوتاه مدت و بلند مدتی را می‌توان در قالب این کمیته تعریف کرد که جزو وظایف آن است.

● ۳۹ دوره از برگزاری جشنواره رشد سپری شده است، کمیته علمی تا چه حد توانسته است در تبیین این اهداف بلند مدت و کوتاه مدت موفق عمل کند؟

○ من می‌خواهم به یک واقعیتی اشاره کنم که در واقع به نوعی انتقادی است به خودمان. ۳۹ دوره جشنواره برگزار کرده‌ایم، اما هر بار از اول شروع کرده‌ایم. اگر این‌طور نگاه کنیم، ما ۴۰ سال است که از اول شروع می‌کنیم. اگرچه این واقعیت نیز هست که در هر دوره از برگزاری جشنواره، تجربیاتی را کسب کرده‌ایم که زنجیره‌وار به هم کمک کرده‌اند تا در نهایت به جشنواره چهلم برسیم. حالا چه کار کنیم که جشنواره چهلم را منسجم کنیم تا دیگری که می‌آیند با استفاده از این ۴۰ سال مجبور نشوند و تجربه دیگری را رقم بزنند!

اولین کار تأسیس سازمان جشنواره است، یعنی جشنواره بین‌المللی رشد بعد از ۴۰ سال باید ساختارش از یک اداره به سازمان تغییر کند و مسئولان امر توجه داشته باشند، جشنواره‌ای که می‌تواند بزرگ باشد و کمک‌دهنده امر آموزش، می‌باید از پوسته اداری خودش در آید و یک موجودیت مستقل پیدا کند.

● یعنی سازمانی به نام «سازمان جشنواره فیلم رشد» تأسیس شود؟

○ درود بر شما! چرا که وزارت آموزش و پرورش با این عظمت نیاز به این رسانه دارد، تا نیازهای آموزشی کشور را پاسخ دهد. آن وقت است که می‌توانیم بهر سیستم این جشنواره چه کاری برای ارتقای مباحث آموزشی انجام داده است. من نمی‌خواهم منکر تمام ارزش‌های جشنواره بشوم، چرا که الان تولد «سینمای آموزشی» را از طریق همین جشنواره رشد می‌توانیم جشن بگیریم.

● در واقع شما معتقدید که جشنواره فیلم رشد زیر نظر فردی اداره شود که آن فرد تفکر آموزشی نسبت به سینما داشته باشد و در نهایت با سیاست‌گذاری و حمایت بتواند کاری کند تا اهمیت فیلم آموزشی به طور گسترده در بین مسئولان درک شود؟

○ کاملاً درست است. اما من حتی می‌خواهم بالاتر از این قضیه، این را بگویم که آموزش و پرورش باید از این بستر و امکان به بهترین وجه استفاده کند، اگر چه تا همین جا هم خوب استفاده کرده است. ما می‌خواهیم این را ارتقا دهیم و به تجربه ۴۰ ساله جشنواره بیفزاییم. با تجربه چند ساله‌ای که من در مدیریت این مجموعه داشتم به این نتیجه رسیدم که ما می‌توانیم در قدم اول، جشنواره را در دو کشور هم‌زمان مثل تاجیکستان و افغانستان به صورت ادواری برگزار کنیم و بعد شبیه همین جشنواره را در آن کشورها برگزار کنیم.

خوش‌بختانه این پیشنهاد به شدت از سوی مسئولان آموزش و پرورش این کشورها استقبال شده است. نکته بعدی

گفت‌وگو با سید امیر هاشمی

● اهداف کمیته علمی و نقش آن در برگزاری جشنواره

رشد چیست؟

○ جشنواره‌های دنیا را اگر بخواهیم تقسیم‌بندی کنیم، عمدتاً دو نوع جشنواره داریم. جشنواره‌های تبلیغی و جشنواره‌های محتوایی. جشنواره فیلم رشد یک جشنواره محتوایی است. در واقع ما از بستر سینما برای منظورهای خاص کمک می‌گیریم. پس اگر بخواهیم از رسانه فیلم برای یادگیری در کلاس درس بهره بگیریم، فیلم می‌تواند یادگیری را تسریع کند و تعمیق بخشد. معمولاً در جشنواره‌های محتوایی به واسطه داشتن یک هدف غنایی سعی می‌کنند به برنامه‌های علمی جشنواره اهمیت بدهند و بر مبنای برنامه‌های علمی، جشنواره را هدایت و حمایت کنند.

کمیته علمی می‌تواند جشنواره را به سمت خواسته‌های درونی هدایت کند. جشنواره فیلم رشد، ۴۷ سال است در آموزش و پرورش به فعالیت خودش ادامه داده است و در طی این سال‌ها، با ۴۰ دوره برگزاری، توانسته ادعا کند که فیلم آموزشی یک ژانر و گونه سینمایی است و آن را باید از فیلم مستند و سایر گونه‌های سینمایی منفک کرد.

بنابراین من احساس می‌کنم الان وقت آن است که ما به عنوان کمیته علمی جشنواره چهلم، این نوید را به جامعه

ضعف عمده ما در داخل بیشتر روی فیلم‌های علمی است؛ یعنی فیلم‌های آموزشی که می‌خواهند با زبان تصویر صحبت کنند.

استفاده کنند و لازم‌هاش این است که مدیران نسبت به آن اشراف لازم را پیدا کنند.

گفت‌وگو با مهدی مختاری

● اگر قرار بر ارزیابی جشنواره چهلم باشد، ویژگی‌ها و تفاوت‌های این دوره از جشنواره چیست؟

○ اگر بخواهیم از لحاظ کمی صحبت کنیم، با توجه به شرایط جهان که نشئت گرفته از مسائل سیاسی است، انتظارمان این بود که این دوره نباید خیلی با استقبال روبه‌رو می‌شد. اما برخلاف این تصور، امسال ۵۴ کشور به دبیرخانه جشنواره فیلم ارسال کردند که عمده‌تاً کشورهای اروپایی هستند.

● بنابراین یکی از ویژگی‌های جشنواره این دوره، همین حضور پررنگ کشورهاست؟

○ بله اما از بعد کیفی هم باید بگویم که امسال نسبت به سال گذشته، کیفیت فیلم‌های رسیده به جشنواره بهتر است.

● این کیفیت بالاتر مشخصاً در کدام گونه از فیلم‌ها بود؟

○ ما هر ساله خوشبختانه بین فیلم‌سازان داخلی در بخش تربیتی هیچ‌گونه مشکلی نداریم، اما ضعف عمده ما در داخل بیش تر روی فیلم‌های علمی است؛ یعنی فیلم‌های آموزشی که می‌خواهند با زبان تصویر صحبت کنند.

حضور جشنواره از یک کشور اسلامی به ۵۷ کشور اسلامی دیگر و زیر نظر آیسسکو است. یعنی جشنواره رشد می‌تواند در ۵۷ کشور زیرنیز برگزار شود.

این حرکت چندین مزیت برای ما دارد. اول این که فیلم‌سازان کشورمان را به جامعه اسلامی و دومیلیارد جمعیت مسلمان معرفی کنیم. وقتی جشنواره‌ای با این قدمت داریم، چرا نباید بتوانیم آن را به سایر کشورهای اسلامی صادر کنیم. بنابراین با یک حساب سرانگشتی متوجه می‌شویم که این جشنواره نه تنها برای آموزش و پرورش، بلکه برای نظام نیز پدیده‌ای بسیار مبارک است.

● ما یک جشنواره بین‌المللی به نام کودک و نوجوان داریم که به نوعی قدیمی‌ترین جشنواره سینمای کشور است و در دنیا نیز با استقبال روبه‌رو می‌شود، اما یک خلأ در داخل کشور وجود دارد که با وجود تمام این امتیازها، این فیلم‌ها در چرخه نمایش در سینماهای کشورجایی ندارند، در حالی که دیده شدن این فیلم‌ها خودش یک عامل بسیار مهم برای ارتقای سطح دانش کودکان و نوجوانان است. نظر شما چیست؟

○ به اعتقاد من این خلأ از یک مجموعه واقعیت‌های بیرونی ناشی می‌شود. اول این که فیلم‌های آموزشی و علمی، اغلب مناسب اکران سینمایی نیستند. مخاطب خاص دارند و بالطبع ما باید اول مخاطب را تشنه دیدن کنیم.

آن‌چه که در تجربه مخاطب دوره‌های گذشته جشنواره رخ داده است، این بود که ما همواره مخاطبان خود را به سالن برده‌ایم. البته این که ما مخاطبان را در اختیار داریم، برای آموزش و پرورش امتیاز است. ولی برای فیلم‌ساز امتیاز نیست. بنابراین فیلمی که با تمام توان و توانمندی خودش تهیه شده است، نیاز دارد تا مخاطبان قبل از آن آگاه بشوند که قرار است چه فیلمی را ببینند و باید آن‌ها را در یک بسته مناسب آماده دیدن فیلم کنیم. به نوعی فیلم آموزشی زمانی تأثیر خودش را خواهد گذاشت که نوعی آگاهی در مخاطب ایجاد شود. از این لحاظ که قرار است اتفاقی را رؤیت کند که در زبان گفتار و نوشتار از بیان آن عاجز هستند و حالا فیلم آمده است با بیان رسا و تصویری، مفاهیم را برای مخاطب به تصویر بکشد.

● به اعتقاد شما آیا جشنواره فیلم رشد می‌تواند بستری برای رسیدن به این ایده‌آل‌ها باشد؟

○ به نظر من می‌تواند. در واقع دفتر تأمین رسانه‌های آموزشی که رسالت انجام این کار باید بر عهده آن گذاشته شود، می‌تواند این کار را انجام دهد.

این هم گفتنی است که جشنواره به نوبه خودش توانسته است دربره‌های از زمان مسئولان را دور هم جمع کند و این تعامل که مسئولان در جشنی دور هم جمع می‌شوند، باعث می‌شود دوستان رسالت‌های خود را مرور کنند و این باور که از فیلم به عنوان ابزار آموزشی استفاده کنیم، نهادینه شود. امیدوارم که بتوانیم از این فرصت به وجود آمده نهایت استفاده را ببریم.

● چه راهکاری را برای دوره‌های بعدی جشنواره پیشنهاد می‌کنید؟

○ به نظر من سواد رسانه‌ای یک علم تبیین شده است که هم مدیران و هم سیاست‌گذاران باید از این ابزار به نحو احسن

به نظر من امروز مشکل ما صرفاً در تولید فیلم آموزشی نیست، بلکه مشکل در فرایند بهره‌برداری از آن است

عوامل برنامه‌ریز پردازیم. یعنی اصلاً فرض را بر این می‌گذاریم که یک فیلم آموزشی با همه شاخصه‌هایی که مدنظر ما بوده، تولید شده است. اما اتفاقی که قرار است رخ دهد، چیست؟ چگونه ما این را به نظام ارزشیابی معلم ببریم و متوجه شویم که آن معلم توانسته است با استفاده از رسانه‌ای به نام سینما، برای انتقال مفاهیم موردنظر موفق عمل کند.

به همین نسبت باید دانش آموزان نیز تشویق شوند که جدای از کتاب به عنوان منبع اصلی، مثلاً یاد بگیرند که بخشی از نمره خود را از طریق منبعی دیگر به نام فیلم تأمین کنند. در نتیجه این کار، اقتصاد تولید نیز تکان خواهد خورد. چرا که خانواده‌ها متوجه می‌شوند برای این که فرزندشان نمره قبولی بگیرد، باید بتواند یک فیلم مناسب تهیه کند. بنابراین، قبل از این که بخواهیم سراغ فیلم‌ساز برویم، باید به سراغ آن برنامه‌ریز برویم که دارد مسائل درسی را تدوین می‌کند.

یعنی در واقع ما تنها جشنواره را برگزار می‌کنیم، اما کسانی که مسئولیت برنامه‌ریزی دارند، اصلاً در این پروسه حاضر نیستند.

● به عنوان سؤال پایانی چه راهکاری برای تغییر این چرخه معیوب پیشنهاد می‌کنید؟

○ ما در آموزش و پرورش شورایی داریم به نام شورای عالی آموزش و پرورش که کارش تدوین سیاست‌های کلان است؛ مثل شورای عالی انقلاب فرهنگی که سیاست‌های کلان فرهنگی را مشخص می‌کند. به قطع یقین، بخشی که می‌تواند خیلی تأثیرگذار باشد، همین شورا است که می‌تواند روی مسائل کلان آموزش و پرورش و جهت‌دهی‌های فکری مصوبه بدهد و انتظار داشته باشد این مصوبه اجرا شود. قطعاً آن مغز متفکر آموزش، خودش باید در این زمینه مجاب شود که فرهنگ ما آمادگی این را دارد که رسانه‌های آموزشی دیداری و شنیداری نیز وارد برنامه درسی شوند.

● یعنی بحث اصلی سینمای ایران که در وجه آموزش، همواره با این خلأ روبه‌رو بوده است؟

○ دقیقاً همین‌طور است. البته اصلی‌ترین وجه، فیلم‌نامه و در مرحله بعد پرداخت آن فیلم‌نامه است. به هر ترتیب ما در بعد کیفی می‌توانیم این حس بهتر شدن فیلم‌ها را در بخش داخلی ببینیم و اعلام کنیم. در بخش خارجی نیز به خصوص در گرایش فیلم‌های داستانی به دلیل تفاوت‌هایی که خارجی‌ها با ما دارند، عمدتاً از لحاظ کیفیت و ساختار شاخص هستند. اما از لحاظ محتوا هم خوانی این آثار با فرهنگ داخل سخت است.

● با توجه به این که شما دو دوره رییس هیئت انتخاب بوده‌اید، اگر قرار بر آسیب‌شناسی باشد، فکر می‌کنید مشکل اصلی سینمای آموزشی تربیتی ما کجاست؟ با توجه به این که کارگردانان شناخته شده‌ای در این عرصه داریم.

○ خوشبختانه ما در بحث تولید فیلم‌های آموزشی خیلی خط قرمز نداریم، اگر بحث آسیب‌شناسی را به طور عموم مطرح کنیم دو نکته از نظر من خیلی مهم است. بحث اول «اقتصاد تولید فیلم آموزشی» است و نکته دوم حیطه شناختی است. خوشبختانه ما مشکلی در بعد تکنیکی قضیه نداریم و فیلم‌نامه‌نویسان خوبی در این زمینه داریم، کارگردان خوب و کسی که زاویه ساخت این گونه فیلم‌ها را بشناسد داریم، اما آن چیزی که مهم است بحث بازگشت سرمایه است. یعنی اگر من به عنوان بخش خصوصی می‌خواهم وارد حیطه تولید فیلم آموزشی بشوم اول باید بدانم که برای کجا تولید می‌کنم. دوم حیطه شناختی است، یعنی اول باید مشکلات کار آموزشی تعریف بشود تا نیازها را بشناسیم. بنابراین نیازها باید در درجه اول خوب شناخته شود و بعد به سازندگان آثار منتقل شود.

● این بحث شناخت و انتقال اهداف به فیلم‌ساز که شما مطرح کردید بحث بسیار مهمی است. آیا در حال حاضر در این موضوع کاری صورت می‌گیرد؟

○ آموزش مقوله‌ای بسیار پیچیده است. پازلی است که از قطعات مختلف تشکیل می‌شود. و اولین قطعه در این پازل، تدوین برنامه درسی است. در برنامه درسی و یا آموزشی، ما انتظارات خود را از یک مبحث درسی تدوین می‌کنیم. در مرحله دوم، این اهداف رفتاری به صورت کتاب مدون می‌شود. اما یکی از مسائل، چگونگی انتقال این مفهوم است. اگر کسی که دارد این برنامه را تدوین می‌کند، به سایر الگوهای رسانه‌ای توجه کند، به راحتی می‌تواند از آن‌ها کمک بگیرد. اما اگر فقط نگاهش به کتاب باشد، قطع به یقین همان‌طور که ما امروز نتوانسته‌ایم برای فیلم آموزشی در نظام درسی خود جایگاه پیدا کنیم، هم‌چنان در جا خواهیم زد.

● با این توضیح، من فکر می‌کنم می‌توان در خصوص شاخصه‌های فیلم آموزشی صحبت کرد. از نظر شما فیلمی که می‌خواهد به عنوان نماد آموزشی شناخته شود، باید چه شاخصه‌هایی داشته باشد؟

○ به نظر من امروز مشکل ما صرفاً در تولید فیلم آموزشی نیست، بلکه در فرایند بهره‌برداری از آن است. اگر چه نقدهایی را به سازنده‌های آثار داریم و می‌گوییم که باید شناخت را تقویت کنند و...، چرا که ما می‌خواهیم آن فیلم را به درون کلاس ببریم، اما قبل از این که به عوامل تولید پردازیم، باید به

عباس دبستانی
رفسنجنلی

(گلیانگ کرمانی)
۱۳۳۱

معلم، نویسنده، شاعر،
روزنامه‌نگار، کرمان

در رفسنجان متولد شد. در دانش‌سرای تربیت معلم تحصیل و چندسال در شهر بایک خدمت کرد. از دانشگاه تهران مدرک کارشناسی زبان و ادبیات فارسی گرفت و طی سال‌ها به خدمت در شهرهای تهران، رفسنجان، زاهدان و کرمان ادامه داد و طی آن سال‌ها ۱۳۷۳ برای سومین بار به عنوان دبیر نمونه کشوری موفی شده، با تخلص گلیانگ کرمانی اشعار بسیاری سروده است که پاره‌ای از آن‌ها به صورت کتاب یا در مطبوعات، چاپ شده است. گلیانگ کرمانی چهره‌ای مطبوعاتی است و همکاری تنگاتنگی با صداوسیما، مطبوعات و مراکز فرهنگی دارد و اشعارش را در پنج مجوعه در دست تنظیم دارد و آن‌ها را برای چاپ آماده می‌کند.